

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 25 lipca 2016 r.

Pozycja 459

POSTANOWIENIE

z dnia 17 maja 2016 r.

Sygn. akt Ts 302/15

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Leon Kieres,

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej S.P. w sprawie zgodności:

art. 386 § 4 w zw. z art. 13 § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2014 r. poz. 101, ze zm.) z art. 21 ust. 1, art. 45 ust. 1 i art. 176 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

p o s t a n a w i a:

- 1) podjąć zawieszone postępowanie,
- 2) odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej.

UZASADNIENIE

W skardze konstytucyjnej wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 26 sierpnia 2015 r. (data nadania) S.P. (dalej: skarżący) wystąpił o zbadanie zgodności art. 386 § 4 w zw. z art. 13 § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U.2014.101, ze zm.; dalej: kpc) z art. 21 ust. 1, art. 45 ust. 1 i art. 176 ust. 1 Konstytucji.

Skargę konstytucyjną sformułowano w związku z następującą sprawą. W dniu 24 sierpnia 2007 r. jedna z lokatorek nieruchomości wchodzącej w skład spadku złożyła wniosek o stwierdzenie nabycia spadku na podstawie ustawy przez Gminę Miejską K. po zmarłej 6 czerwca 2007 r. w K. właścicielce nieruchomości. Pismem z listopada 2007 r. skarżący zawiadomił sąd o testamentie ustnym, w związku z czym w styczniu 2008 r. został wezwany wraz z potencjalnym spadkobiercą testamentowym do udziału w toczącym się postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku. W toku wspomnianego już postępowania skarżący wystąpił do Sądu Rejonowego w K. (dalej: Sąd Rejonowy w K.) o wydanie zaświadczenia o powołaniu skarżącego na wykonawcę testamentu. Postanowieniem z kwietnia 2011 r. Sąd Rejonowy w K. oddalił wniosek skarżącego. Wskutek apelacji skarżącego – postanowieniem z grudnia 2011 r. Sąd Okręgowy w K. (dalej: Sąd Okręgowy w K.) przedstawił Sądowi Najwyższemu zagadnienie prawne do rozstrzygnięcia: „Czy i jakie przesłanki ważności testamentu podlegają badaniu w sprawie o wydanie zaświadczenia dla wykonawcy testamentu (art. 986 kc w zw. z art. 665 kpc)?”. Sąd Najwyższy stwierdził, że w sprawie o wydanie zaświadczenia wykonawcy testamentu (art. 665 kpc) sąd bada istnienie testamentu i jego ważność ze względu na formę (uchwała z 18 lipca 2012 r., sprawa III CZP 34/12, dostępna na stronie www.sn.pl). Postanowieniem z października 2012 r. Sąd

Okręgowy w K. uchylił zaskarżone postanowienie i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w K. Ten – postanowieniem z lutego 2013 r. – uwzględnił wniosek skarżącego i postanowił o wydaniu mu zaświadczenia. Postanowieniem z października 2013 r. ten sam Sąd Rejonowy w K. (choć orzekający w innym składzie) stwierdził jednak, że spadek po zmarłej nabyła w całości z dobrodziejstwem inwentarza i na podstawie ustawy Gmina Miejska K. Postanowieniem z marca 2015 r., doręczonym skarżącemu 26 maja 2015 r., Sąd Okręgowy w K. oddalił apelację skarżącego (potencjalnego wykonawcy testamentu) i jednego z uczestników postępowania (potencjalnego spadkobiercy testamentowego).

Zdaniem skarżącego art. 386 § 4 w zw. z art. 13 § 2 kpc w zakresie, w jakim „w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku wyłącza (...) możliwość uchylenia zaskarżonego postanowienia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania (...) przez sąd pierwszej instancji w przypadku dokonania nowych ustaleń faktycznych przez sąd drugiej instancji istotnych dla ustalenia kręgu spadkobierców”, jest niezgodny z wyrażoną w art. 176 ust. 1 Konstytucji zasadą dwuinstancyjności postępowania, a w konsekwencji z wynikającym z art. 45 ust. 1 Konstytucji prawem do sądu, a także z gwarantowaną przez art. 21 ust. 1 Konstytucji zasadą ochrony prawa własności i dziedziczenia. Skarżący podnosi, że „w sytuacji, gdy sąd drugiej instancji zmienia ustalenia sądu pierwszej instancji w takim zakresie jak istnienie testamentu ustnego, winien dać skarżącemu możliwość ustosunkowania się również do sfery faktycznej orzeczenia. Problematyczne jest, że sąd pierwszej instancji w zakresie istnienia testamentu się wypowiedział, ale brak uchylenia orzeczenia i przekazania go do ponownego rozpoznania powoduje, że skarżący nie ma możliwości ustosunkowania się do nowych ustaleń sądu okręgowego, o których wiadomo mu, iż są niezgodne z wyrażoną w dniu 1 czerwca 2007 r. wolą spadkodawczyni (...)”. Jak podkreśla skarżący, „zmarła (...) nie ma możliwości obrony swego konstytucyjnego prawa własności i prawa dziedziczenia, lecz dla takich celów ustanowiony jest wykonawca testamentu, który (...) podnosi naruszenie praw konstytucyjnych ochrony własności i dziedziczenia spowodowane dokonaniem nowych ustaleń w zakresie istnienia testamentu przez sąd II instancji bez możliwości weryfikacji tych ustaleń w dwuinstancyjnym postępowaniu sądowym”. Skarżący zaznacza, że kwestionowany art. 386 § 4 w zw. z art. 13 § 2 kpc ogranicza przypadki, w których następuje wydanie orzeczenia kasatoryjnego. Choć zatem sąd drugiej instancji dokonał nowych ustaleń faktycznych, to z uwagi na brzmienie art. 386 § 4 w zw. z art. 13 § 2 kpc nie wydał orzeczenia o uchyleniu zaskarżonego apelacją postanowienia do ponownego rozpoznania.

Jednocześnie skarżący wystąpił o wstrzymanie wykonania postanowienia wydanego przez Sąd Okręgowy w K. z marca 2015 r. i poprzedzającego je postanowienia Sądu Rejonowego w K. z października 2013 r. w przypadku nadania biegu wniesionej skardze.

Od postanowienia Sądu Okręgowego w K. z marca 2015 r. jeden z uczestników postępowania o stwierdzenie nabycia spadku złożył skargę kasacyjną. To uzasadniało zawieszenie postępowania w przedmiocie wstępnej kontroli skargi konstytucyjnej (postanowienie Trybunału z 8 grudnia 2015 r.). Postanowieniem z lutego 2016 r. Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

Na podstawie art. 138 w zw. z art. 139 ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U.2016.293; dalej: ustawa o TK z 2015 r.) z dniem 30 sierpnia 2015 r. utraciła moc ustawa z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U.102.643, ze zm.; dalej: ustawa o TK z 1997 r.). Zgodnie z art. 134 pkt 1 ustawy o TK z 2015 r. w sprawach wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie ustawy w postępowaniu przed Trybunałem na etapie wstępnego rozpoznania skargi stosuje się

przepisy dotychczasowe, tzn. przepisy ustawy o TK z 1997 r. Rozpatrywana skarga została wniesiona przed 30 sierpnia 2015 r., dlatego do jej wstępnej kontroli mają zastosowanie przepisy ustawy o TK z 1997 r.

Zgodnie z art. 79 ust. 1 Konstytucji przedmiotem skargi konstytucyjnej jest przepis ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekły ostatecznie o wolnościach lub prawach skarżącego albo o jego obowiązkach określonych w Konstytucji. Na etapie wstępnej kontroli Trybunał Konstytucyjny bada, czy skarga spełnia warunki formalne określone w art. 46-48 ustawy o TK z 1997 r. i czy zarzuty w niej sformułowane nie są oczywiście bezzasadne (art. 36 ust. 3 w zw. z art. 49 ustawy o TK z 1997 r.).

Zdaniem skarżącego art. 386 § 4 w zw. z art. 13 § 2 kpc w zakresie, w jakim w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku wyłącza możliwość uchylenia zaskarżonego postanowienia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania przez sąd pierwszej instancji w przypadku dokonania nowych ustaleń faktycznych przez sąd drugiej instancji istotnych dla ustalenia kręgu spadkobierców, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 176 ust. 1 i art. 21 ust. 1 Konstytucji.

Zgodnie z art. 386 § 4 kpc sąd drugiej instancji może uchylić zaskarżony wyrok i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania tylko w razie nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy albo gdy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. Przepis ten, na co wskazuje art. 13 § 2 kpc, znajduje odpowiednie zastosowanie w postępowaniu nieprocesowym (np. o stwierdzenie nabycia spadku).

Trybunał przypomina, że w świetle art. 79 ust. 1 Konstytucji skarga przysługuje tylko temu, czyje konstytucyjne wolności lub prawa zostały naruszone. Dlatego też stosownie do art. 47 ust. 1 pkt 2 ustawy o TK z 1997 r. powinna ona zawierać wskazanie, jakie konstytucyjne wolności lub prawa i w jaki sposób – zdaniem skarżącego – zostały naruszone. Jeśli nawet skarga spełnia tę przesłankę, ale argumenty mające wykazać naruszenie konstytucyjnych praw skarżącego są oczywiście bezzasadne, należy odmówić nadania skardze dalszego biegu (art. 49 w zw. z art. 36 ust. 3 ustawy o TK z 1997 r.).

Trybunał zauważa, że prawidłowa interpretacja art. 386 § 4 kpc wymaga uwzględnienia kontekstu normatywnego, w którym ten przepis jest osadzony. Przede wszystkim więc trzeba zwrócić uwagę na art. 382 kpc, zgodnie z którym sąd drugiej instancji orzeka na podstawie materiału zebranego w postępowaniu w pierwszej instancji oraz w postępowaniu apelacyjnym. Jak stanowi art. 368 § 1 pkt 4 kpc, wyznaczający ramy apelacji jako środka zaskarżenia, nowe fakty i dowody są dopuszczalne w postępowaniu apelacyjnym, choć stosownie do art. 381 kpc mogą być pominięte, jeżeli strona (uczestnik postępowania nieprocesowego) mogła je powołać w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji (chyba że potrzeba powołania się na nie wynikła później). Z tych przepisów niezbicie wynika więc to, że materiał dowodowy może być uzupełniony w postępowaniu przed sądem drugiej instancji. Orzeczenie tego sądu jest bowiem oparte nie tylko na materiale ustalonym przez sąd pierwszej instancji.

Mając przywołane przepisy na względzie, Trybunał podkreśla zatem, że art. 386 § 4 kpc, umożliwiający sądowi drugiej instancji wydanie orzeczenia kasatoryjnego, ma charakter wyjątkowy, dlatego odnosi się wyłącznie do sytuacji, w której istnieje potrzeba przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości lub w której sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy. Jeśli bowiem sąd pierwszej instancji rozpoznał istotę sprawy (tak jak w przypadku postępowania, z którym skarżący wiąże naruszenie swoich konstytucyjnych praw), a przed sądem drugiej instancji uzupełniono jedynie ustalenia stanu faktycznego (także o nowe fakty lub dowody), to sąd pierwszej instancji ma samodzielną

kompetencję do merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy jako sąd, który po raz drugi rozpoznaje sprawę (w granicach wyznaczonych przez apelację).

Trybunał stwierdza, że skarżący, ograniczając się do zakwestionowania art. 386 § 4 kpc (w zw. z art. 13 § 2 kpc), nie wykazał więc, iż apelacja w obowiązującym kształcie nie gwarantuje mu dwuinstancyjnego rozpatrzenia sprawy przez sąd, co miałoby być równoznaczne z naruszeniem jego prawa do sądu określonego w art. 45 ust. 1 w zw. z art. 176 ust. 1 Konstytucji. Z twierdzeń skarżącego wynika tylko to, że domaga się on, aby przed sądem apelacyjnym nie było możliwe powoływanie nowych faktów lub dowodów. Nie można jednak uwzględnić tak sformułowanego zarzutu, ponieważ nie został on należycie uzasadniony.

Dodatkowo Trybunał zwraca uwagę na to, że przywołany w skardze art. 21 ust. 1 Konstytucji, wyrażający ustrojową zasadę ochrony własności i prawa dziedziczenia, nie jest adekwatnym wzorcem do kontroli zakwestionowanego przepisu kpc, nawet w powiązaniu z pozostałymi wzorcami wymienionymi we wniesionej skardze.

W związku z powyższym Trybunał Konstytucyjny uznaje formułowany w skardze zarzut za oczywiście bezzasadny (art. 49 w zw. z art. 36 ust. 3 ustawy o TK z 1997 r.).

Z powyższych względów Trybunał Konstytucyjny postanowił jak w sentencji.